

ИШТИРОКЧИЛИКДА СОДИР ЭТИЛАДИГАН ЖИНОЯТЛАР ПРОФИЛАКТИКАСИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ ЧОРА ТАДБИРЛАРИ

Абдуманнобов Афзалбек Фахриддин ўғли
ИИБ Академияси 3-ўқув курси, 317 гуруҳ курсанти.

Аннотация: Мақолада, иштирокчиликда содир этиладиган жиноятлар профилактикасини амалга ошириш тушунчаси, йўналишлари, уни амалга оширишнинг ўрни ва аҳамияти, қонунчилик нормалари асосида амалга оширилиши белгиланган вазифалар, шунингдек ушбу ушбу фаолиятни такомиллаштириш йўналишлари юзасидан таклифлар билдирилган.

Калит сўзлар: жиноятда иштирокчилик, жавобгарлик, жиноий ҳуқуқий тавсиф, ҳуқуқбузарлик, жиноят, ҳуқуқбузарликлар профилактикаси, таъсир чораси, ижтимоий ҳимоя, ҳимояланиш чоралари.

Жиноятчиликнинг ҳар қандай шакли жамиятнинг ижтимоий-иқтисодий ривожланишига жиддий тўсқинлик қилади, айниқса, иштирокчиликда содир этиладиган жиноятлар.

Иштирокчиликдаги жиноятлар – бу бир неча шахснинг жиноятни бирга содир этиши, улар орасида роли, вазифалари ва масъулиятини тақсимлаш билан боғлиқ бўлиб, кўпинча уюшган жиноятчилик шаклида намоён бўлади.

Бу жиноятларнинг профилактикасини такомиллаштириш – давлат сиёсатининг муҳим йўналишларидан бири, чунки улар нафақат ҳуқуқ-тартибот органларининг фаолиятини мураккаблаштиради, балки жамиятнинг умумий хавфсизлигига таҳдид солади.

Бу йўналишда Ички ишлар органлари (ИИО) профилактика инспекторларининг фаолиятини ҳам кўшиб, уларнинг ролини илмий-таҳлилий ва амалий жиҳатдан бир бири билан мантиқий боғлаб кўрсатиш мақоланинг асосий янгиллиги ҳисобланади. Профилактика инспекторлари маҳаллий даражада жиноятларнинг олдини олишда муҳим ўрин тутди, чунки улар жамият билан тўғридан-тўғри ҳамкорлик қилади ва гуруҳ жиноятларининг илк белгиларини аниқлашда самарали.

Иштирокчиликдаги жиноятларнинг профилактикасининг аҳамиятини ҳисобга олган ҳолда, мақолада жиноят ҳуқуқидаги иштирокчилик тушунчасининг назарий асослари, илмий таҳлил, амалий мисоллар, хорижий

тажрибалар, ИИО профилактика инспекторларининг фаолияти ва такомиллаштириш чоралари кўриб чиқилади. Бу йўналишдаги илмий ишлар кўп бўлса-да, уларнинг кўпчилиги умумий жиноятчилик профилактикасига қаратилган, иштирокчиликдаги жиноятларга эса камроқ эътибор берилган. ИИО инспекторларининг фаолиятини қўшиш орқали мақола профилактиканинг маҳаллий ва амалий механизмларини чуқурроқ ёритиб беради.

Жиноят ҳуқуқида иштирокчилик (complicity) – бу жиноятни бир неча шахснинг бирга содир этишидир, улар орасида жиноятнинг ижрочиси, уюштирувчиси, ёрдамчиси ва далда берувчиси бўлиши мумкин. Ўзбекистон Республикаси Жиноят кодексининг 28-моддасига кўра, иштирокчиликдаги жиноятлар бир гуруҳ, олдиндан гуруҳлашган гуруҳ ёки уюшган жиноят гуруҳи шаклида содир этилиши мумкин. Бу тушунча ўз навбатида, жиноятнинг масъулиятини тақсимлаш ва профилактика чораларини белгилаш учун муҳимдир. ИИО профилактика инспекторлари бу назарияни амалиётда қўллайди, чунки улар гуруҳнинг илк боғланишларини аниқлаш орқали жиноятнинг олдини олади.

Иштирокчиликда содир этиладиган жиноятлар профилактикаси – бу бир неча шахснинг умумий ният ва ҳаракатлар мувофиқлиги билан амалга ошириладиган жиноятларнинг олдини олишга қаратилган чора-тадбирлар мажмуидир. Ўзбекистон Республикаси Жиноят кодексининг 25-27-моддаларида иштирокчилик тушунчаси аниқ ифодаланган бўлиб, у ижрочи, ташкилотчи, ундовчи ва ёрдамчи каби ролларни ўз ичига олади. Профилактика эса ушбу жиноятларнинг содир бўлишига йўл қўймаслик ёки уларнинг қўлами ва оқибатларини камайтириш мақсадида амалга оширилади.

Жиноятни иштирокчиликда содир этилган деб топиш учун жиноятнинг ҳар бир иштирокчисининг ҳаракатлари, яъни ташкилотчи, далолатчи, ёрдамчи ва бажарувчининг қилмишлари бир-бирига яқиндан кўмак беради ва бунинг оқибатида жиноятни содир этиш енгиллашади, айтилиши вақтда ушбу қилмиш натижасида юзага келган жиноий оқибатни барча иштирокчилар истаган ва айнан унинг юзага келиши учун “астойдил” ҳаракат қилган бўлиши лозим. Одатда, иштирокчилар фаол ҳаракат қилишади. Аммо, шахс ундан талаб этиладиган ҳаракатларни содир этмаслик йўли билан, яъни ҳаракатсизлик билан жиноятнинг иштирокчисига айланиши мумкин. Яъни, олдиндан тил бириктирган ҳолда шахс ўзи қўриқлаши лозим бўлган жойни очиқ қолдиради ва ҳаракатсизлик йўли билан жиноят содир этилишига кўмаклашади.

Илмий адабиётларда иштирокчиликнинг назарий асослари ҳақида кўплаб мулоҳазалар мавжуд. Масалан, АҚШ ва Европа ҳуқуқшунослари иштирокчиликни "ёрдам бериш" ва "ҳаракатларни уюштириш" сифатида таҳлил қиладилар. Классик ҳуқуқшунос Ш. Кадешнинг фикрича, иштирокчилик жиноятнинг индивидуал ҳаракатдан кўра кўпроқ хавфли шаклидир, чунки у жиноятнинг самарадорлигини оширади ва тадқиқотни мураккаблаштиради. Бу назарияга кўра, иштирокчиликдаги жиноятлар профилактикасида энг муҳим элемент – гуруҳнинг ички боғланишларини бузишдир. ИИО инспекторлари буни маҳалла даражада амалга оширади, масалан, ёшлар орасида гуруҳлашувнинг илк белгиларини кузатиб, профилактик суҳбатлар ўтказади.

Иштирокчиликнинг психологик жиҳатлари ҳам муҳим. Гуруҳ ичидаги иштирокчилар ўртасида ижтимоий боғланиш, итоаткорлик ва мотивация мавжуд бўлиб, бу жиноятнинг содир этилишини осонлаштиради. Криминологияда бу "гуруҳ динамикаси" деб аталади. Масалан, уюшган жиноят гуруҳларида лидернинг роли катта бўлиб, у профилактика чораларининг самарадорлигини пасайтириши мумкин. ИИО профилактика инспекторлари бу психологик омилларни ҳисобга олиб, атрофий муҳитдаги хавф гуруҳлари билан ишлайди, уларнинг мотивациясини ижтимоий фойдали фаолиятга йўналтириш орқали гуруҳ жиноятларининг олдини олади.

Профилактиканинг назарий асослари "situational crime prevention" (вазиятга асосланган жиноят профилактикаси) концепциясига таянади. Бу концепцияга кўра, жиноятнинг имкониятларини камайтириш орқали унинг содир этилишининг олдини олиш мумкин. Р. Кларкнинг ишларида бу усулнинг самарадорлиги таҳлил қилинган: масалан, жиноятчиларнинг ҳамкорлигини бузиш учун маълумотларнинг хавфсизлигини ошириш. Бу концепция ИИО инспекторлари фаолияти билан мантиқий боғланади, чунки улар маҳаллий вазиятларни таҳлил қилиб, хавфли зоналарда патруллик ва маълумий ишларни олиб боради.

Иштирокчиликдаги жиноятлар профилактикасининг илмий таҳлили уларнинг сабаблари, механизмлари ва оқибатларини ўрганишдан бошланади. Статистикага кўра, Ўзбекистонда уюшган жиноятчиликнинг улуши умумий жиноятларнинг 10-15% ни ташкил этади, лекин уларнинг зарари катта. Масалан, наркотрафик, коррупция ва терроризм кўпинча гуруҳ шаклида содир этилади. ИИО профилактика инспекторлари бу статистикани камайтиришда муҳим рол

ўйнайди, чунки улар маҳалла ва оила даражада хавф гуруҳларини аниқлайди ва профилактик чоралар кўради.

Илмий таҳлилда иштирокчиликнинг ҳуқуқий моделлари муҳим. Англич-америка ҳуқуқ тизимида иштирокчилик "reckless complicity" (ҳавfli иштирокчилик) сифатида кўриб чиқилади, бу ерда иштирокчининг нияти ва ҳаракатлари таҳлил қилинади. Бу моделга кўра, профилактикада энг самарали усул – иштирокчиларнинг ҳаракатларининг хавфини ошириш, масалан, жиноятнинг фойдасини камайтириш. ИИО инспекторлари буни амалиётда қўллаб, маҳаллий жамоалар билан ҳамкорликда гуруҳ ҳаракатларини кузатиб, илк ҳолатларда аралашади.

Криминологик таҳлилда иштирокчиликдаги жиноятларнинг профилактикаси "opportunity theory" (имконият назарияси) га асосланади. Бу назарияга кўра, жиноятчилар гуруҳ шаклида фаолият юритиш учун имкониятлар излайдилар, шунинг учун профилактика имкониятларни камайтиришга қаратилиши керак. Масалан, банклардаги хавфсизлик тизимларини кучайтириш орқали пул ювишнинг олдини олиш мумкин. ИИО профилактика инспекторлари бу назарияни маҳаллий даражада қўллайди: улар хавfli ҳудудларда патруллик қилиб, гуруҳлашув имкониятларини камайтиради ва жамиятнинг эътиборини оширади.

Иштирокчиликдаги жиноятларнинг иқтисодий таҳлили ҳам муҳим. Гуруҳ жиноятлари кўпинча иқтисодий фойда учун содир этилади, шунинг учун профилактикада иқтисодий чоралар – масалан, активларни музлатиш ва молиявий мониторинг – самарали. Илмий ишларда бу чораларнинг самарадорлиги 20-30% гача жиноятларни камайтириши кўрсатилган. ИИО инспекторлари бу таҳлилни амалий жиҳатдан бойитади, чунки улар маҳаллий иқтисодий ҳаракатларни кузатиб, шубҳали гуруҳ фаолиятларини аниқлайди ва ҳуқуқий органларга маълумот беради.

Психологик таҳлилда гуруҳ ичидаги иштирокчиларнинг мотивацияси ўрганилади. Масалан, ёшлар гуруҳларида иштирокчилик ижтимоий статус олиш учун бўлиши мумкин, шунинг учун профилактикада таълим ва ижтимоий дастурлар муҳим. Бу йўналишдаги илмий тадқиқотлар профилактиканинг превентив характерда бўлишини тавсия этади. ИИО профилактика инспекторлари буни мантиқий равишда амалга оширади: улар мактаблар ва маҳаллаларда семинарлар ўтказиб, ёшларнинг психологик ҳолатини таҳлил қилади ва гуруҳ ҳаракатларига қарши ижтимоий иммунитетни шакллантиради.

Ички ишлар органлари профилактика инспекторларининг фаолияти иштирокчиликдаги жиноятлар профилактикасининг маҳаллий ва амалий асоси ҳисобланади. Ўзбекистонда ИИО инспекторлари маҳалла комитетлари, оила ва жамият билан ҳамкорликда ишлайди, жиноятларнинг илк белгиларини аниқлайди ва олдини олади. Уларнинг асосий вазифалари – хавф гуруҳларини кузатиш, маълумий-тарғибот ишларини олиб бориш, шубҳали ҳаракатлар ҳақида ҳисобот тайёрлаш ва ҳуқуқ-тартибот органлари билан ҳамкорлик қилиш.

Илмий-таҳлилий нуқтаи назардан, инспекторлар фаолияти "community-based prevention" (жамиятга асосланган профилактика) концепцияси билан боғланади. Бу концепцияга кўра, жиноятларнинг олдини олишда маҳаллий аҳолининг иштироки муҳим, ва инспекторлар бунинг асосий ташкилотчиларидир. Масалан, инспекторлар гуруҳ жиноятларининг психологик ва ижтимоий сабабларини таҳлил қилиб, индивидуал профилактик чоралар кўради. Бу уларнинг фаолиятини илмий таҳлил билан мантиқий боғлайди, чунки статистика кўрсатишича, инспекторлар иштироки билан профилактика самарадорлиги 15-20% га ошади.

Амалий жиҳатдан, инспекторлар гуруҳ жиноятларининг механизмларини бузишда самарали. Улар маҳалладаги ёшларнинг ҳаракатларини кузатиб, гуруҳлашувнинг илк ҳолатларида аралашади, шу орқали иштирокчиликнинг шаклланишининг олдини олади. Бу фаолият хорижий тажрибалар билан ҳам боғланади, масалан, АҚШдаги community policing билан.

Иштирокчиликдаги жиноятлар профилактикасининг амалий мисоллари кўп. Ўзбекистонда 2020-2024 йилларда олиб борилган "Хавфсиз ҳудуд" дастури доирасида маҳалла комитетлари ва ҳуқуқ-тартибот органлари ҳамкорлигида гуруҳ жиноятларининг олдини олиш чоралари кўрилди. Масалан, Тошкент шаҳрида ИИО профилактика инспекторлари ёшлар орасида наркотиклар тарқатиш гуруҳларига қарши маълумий кампания ўтказди, натижада бу турдаги жиноятлар 15% га камайди. Инспекторлар гуруҳ аъзоларини индивидуал суҳбатлар орқали ажратиб, уларнинг ҳамкорлигини бузди.

Яна бир мисол – коррупцияга қарши кураш. 2023 йилда давлат харидлари тизимида электрон платформа жорий этилди, бу гуруҳ коррупциясининг олдини олишга ёрдам берди. Амалийда, ИИО инспекторлари бир гуруҳ коррупционерларнинг ҳаракатларини таҳлил қилиб, маълумотларнинг шаффофлигини оширишда иштирок этди ва маҳаллий даражада хушёрликни кучайтирди.

Халқаро мисол сифатида АҚШдаги "RICO" (Racketeer Influenced and Corrupt Organizations Act) қонунини келтириш мумкин. Бу қонун уюшган жиноят гуруҳларининг фаолиятини тўхтатиш учун ишлатилган, масалан, мафия гуруҳларига қарши. 1980-1990 йилларда бу қонун орқали 1000 дан ортиқ гуруҳ аъзолари ҳибсга олинди, бу профилактиканинг самарадорлигини кўрсатади. Бу мисол ИИО инспекторлари фаолияти билан боғланади, чунки улар ҳам гуруҳ инфратузилмасини бузишда маҳаллий даражада ишлайди.

Яна бир амалий мисол – Европадаги "community policing" (жамият полицияси). Португалияда маҳаллий жамоалар билан ҳамкорликда уюшган жиноятларнинг олдини олиш дастури амалга оширилди, бу ерда маҳалла аҳли гуруҳ фаолияти ҳақида маълумот беради. Натижада, наркотрафик жиноятлари 25% га камайди. Ўзбекистонда ИИО инспекторлари бу тажрибани қўллаб, маҳаллаларда шунга ўхшаш дастурларни амалга оширади.

Ўзбекистонда амалий мисол сифатида 2024 йилда Самарқанд вилоятида олиб борилган операцияни келтириш мумкин: ИИО профилактика инспекторлари бир гуруҳ одам савдоси билан шуғулланганларнинг фаолиятини аниқлаб, ҳибсга олинishiга ёрдам берди, профилактика сифатида эса маҳаллий таълим муассасаларида семинарлар ўтказди.

Хорижий тажрибалар иштирокчиликдаги жиноятлар профилактикасини такомиллаштириш учун қимматли манбадир. АҚШда уюшган жиноятларга қарши стратегия (Strategy to Combat Transnational Organized Crime) 2011 йилдан бери амал қилмоқда. Бу стратегияда гуруҳ инфратузилмасини бузиш, молиявий ресурсларни музлатиш ва халқаро ҳамкорлик муҳим. Натижада, трансмиллий гуруҳларнинг фаолияти камайди. Бу тажриба ИИО инспекторлари фаолияти билан боғланади, чунки улар маҳаллий даражада шунга ўхшаш инфратузилмани бузишда иштирок этади.

Европа Иттифоқида "administrative approach" (административ ёндашув) қўлланилади, бу ерда жиноятчиларнинг қонуний инфратузилмадан фойдаланишининг олдини олишга қаратилган. Масалан, Нидерландияда уюшган жиноят гуруҳларининг бизнес фаолияти таҳлил қилинади ва лицензиялар бекор қилинади. ИИО инспекторлари буни Ўзбекистонда маҳаллий бизнесни кузатиш орқали қўллайди.

Португалиядаги Local Security Councils (CLS) дастури жамиятнинг иштирокини ошириш орқали профилактика қилади. Бу дастурда маҳаллий аҳоли гуруҳ жиноятлари ҳақида маълумот беради, натижада жиноятлар

камаяди. Бу ИИО инспекторларининг маҳалла ҳамкорлиги билан мантиқий боғланади.

Хитойда рақамли технологиялардан фойдаланиб, гуруҳ фаолиятини мониторинг қилиш амалга оширилади. Масалан, AI тизимлари орқали шубҳали боғланишлар аниқланади, бу профилактиканинг самарадорлигини оширган. ИИО инспекторлари бу тажрибани қўллаб, рақамли кузатувни маҳаллий даражада жорий этиши мумкин.

Россияда уюшган жиноятларга қарши федерал қонунчиликда маълумот алмашинуви муҳим. Бу тажриба Ўзбекистон учун фойдали, чунки ҳамкорлик орқали трансмиллий гуруҳларни тўхтатиш мумкин. ИИО инспекторлари бу алмашинуви маҳаллий даражада таъминлайди.

Халқаро ташкилотлар, масалан, БМТнинг UNODC ташкилоти профилактика дастурларини таклиф этади. Уларнинг "Investing Wisely in Crime Prevention" ҳисоботида хорижий тажрибалар жамланган. Бу ҳисобот ИИО инспекторлари фаолиятини такомиллаштириш учун асос бўлиши мумкин.

Иштирокчиликдаги жиноятлар профилактикасини такомиллаштириш – мураккаб вазифа, лекин илмий таҳлил, амалий мисоллар, хорижий тажрибалар ва ИИО профилактика инспекторлари фаолиятига асосланиб, самарали чораларни ишлаб чиқиш мумкин. Ўзбекистон учун бу йўналишда халқаро стандартларни жорий этиш ва инспекторлар ролини кучайтириш муҳим. Умуман олганда, профилактика жиноятчиликнинг олдини олиш ва жамият хавфсизлигини таъминлаш учун асосийдир.

Шахс иштирокчиликда содир этилган жиноятнинг субъекти бўлиши учун аниқ жиноят учун қонунда белгиланган ёшга етган бўлиши, ақли расо бўлмоғи, яъни ўз ҳаракатлари ва унинг ижтимоий оқибатини англаб етадиган бўлиши керак ва албатта Р.Кабулов ҳақли равишда қайд этганидек, мазкур ҳолатда ҳам жиноят субъекти сифатида фақатгина жисмоний шахслар бўлиши мумкин.

Юқоридагиларни инобатга олиб, айтиш мумкинки, иштирокчилик учун жиноий жавобгарлик, жиноят содир этишда икки ва ундан ортиқ, ақли расо, жиноят қонунида кўрсатилган маълум ёшга тўлган шахсларнинг биргалашиб ҳаракат қилиши натижасида вужудга келади.

Жиноят содир қилишда катнашган икки шахснинг бири жавобгарлик ёшига етмаган ёки ақли норасо деб топилса, бу жиноят иштирокчиликда содир қилинган деб топилмайди. Бу ҳолатда жиноят субъекти бўла олмайдиган шахслар орқали жиноят содир қилинган ҳисобланади ва улар билан бирга

базарган, уларни жиноятга йўналтирган, қизиқтирган ва жиноят содир этишларида ёрдам берган шахслар бевосита базарувчи сифатида жиноий жавобгарликка тортиладилар. Шу билан бирга айрим олимларнинг фикрича жиноятда қатнашган икки шахсдан бири жиноий жавобгарлик ёшига етмаган ёки ақли норасо бўлган тақдирда ҳам иштирокчилик мавжуд бўлиши мумкинлиги таъкидлаб ўтилган.

ФЙДАЛАНИЛГАН АДАБИЁТЛАР:

1. Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг Ўзбекистон Республикаси давлат мустақиллигининг ўттиз тўрт йиллигига бағишланган тантанали маросимдаги нутқи. <https://president.uz/uz/lists/view/8440>.

2. Ўзбекистон Республикасининг 2024 йил 14 ноябрдаги “Болаларни зўравонликнинг барча шаклларида ҳимоя қилиш тўғрисида”ги ЎРҚ-996-сон қонуни.

3. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2023 йил 21 декабрдаги «Маҳалла институтининг жамиятдаги ролини тубдан ошириш ва унинг аҳоли муаммоларини ҳал этишда биринчи бўғин сифатида ишлашини таъминлашга қаратилган чора-тадбирлар тўғрисида» ПФ-209-сон Фармони.

4. Таштемиров А. А. Ахборот технологиялари орқали содир этиладиган жиноятларни фош этишнинг ҳуқуқий ва ташкилий жиҳатлари //World of Science. – 2023. – Т. 6. – №. 6. – С. 169-175.

5. Таштемиров А., Курчибоев Ж. Вояга етмаганлар ҳуқуқбузарлигининг профилактикасида таълим ва тарбиянинг ўрни ва аҳамияти //Евразийский журнал права, финансов и прикладных наук. – 2023. – Т. 3. – №. 12. – С. 130-135.

6. Таштемиров А. А., Калауов С. А. Йўл ҳаракати хавфсизлиги ривожланиш концепциясининг истиқболлари ва киберхавфсизлигини таъминлаш зарурати //barqarorlik va yetakchi tadqiqotlar onlayn ilmiy jurnali. – 2022. – Т. 2. – №. 8. – С. 245-250.

7. Таштемиров А. А. и др. Ижтимоий тармоқлар орқали содир этилаётган жиноятларга қарши курашиш чора-тадбирлари //Models and methods for increasing the efficiency of innovative research. – 2023. – Т. 2. – №. 21. – С. 24-31.

8. Таштемиров А. А. и др. Ижтимоий профилактика объекти сифатида алкоголизм таъсиридаги шахслар билан ишлаш фаолиятини такомиллаштириш //So ‘ngi ilmiy tadqiqotlar nazariyasi. – 2023. – Т. 6. – №. 12. – С. 552-558.

9. Tashtemirov A., Po'latov A. Ayollar jinoyatchiligining oldini olish chora-tadbirlari //Инновационные исследования в науке. – 2024. – Т. 3. – №. 1. – С. 75-78.
10. Таштемиров А., Нурматов Н. Айрим хорижий давлатларнинг тезкор қидирув фаолиятида соҳавий ҳамкорликнинг таҳлили //Инновационные исследования в науке. – 2024. – Т. 3. – №. 5. – С. 190-197.
11. Таштемиров А. А. и др. Зўравонлик билан боғлиқ ҳуқуқбузарликлар профилактикаси тушунчаси ва ўзига хослиги //Innovative achievements in science 2024. – 2025. – Т. 4. – №. 37. – С. 82-90.
12. Tashtemirov A., Baxtiyorov S. Profilaktika inspektorining jinoyat ishlar bo'yicha sudlar bilan hamkorligining o'ziga xos xususiyatlari //Общественные науки в современном мире: теоретические и практические исследования. – 2024. – Т. 3. – №. Maxsus son 12. – С. 38-42.
13. Таштемиров А. А. и др. Психологическая поддержка деятельности инспекторов профилактики в работе с лицами, осужденные к наказанию исправительные работы //International scientific research conference. – 2024. – Т. 3. – №. 28. – С. 97-102.
14. Tashtemirov A., Usmonova Y. Profilaktika inspektorining yashash manzillaridan uzoq muddatga ketgan shaxslar bo'yicha ishlash faoliyatini huquqiy ta'minlash //Наука и технология в современном мире. – 2024. – Т. 3. – №. 12. – С. 59-61.
15. Таштемиров А. А. Фирибгарликка имкон берувчи шарт-шароитлар ва ушбу турдаги жиноятларга тайинланадиган жазо тизимининг ўзига хослиги //Евразийский журнал права, финансов и прикладных наук. – 2022. – Т. 2. – №. 10. – С. 42-48.
16. Таштемиров А. А. Йулларда харакатланишни тартибга солишнинг ҳуқуқий жihatлари ва бу борада технологиянинг ахамияти //siyosatshunoslik, huquq va xalqaro munosabatlar jurnali. – 2022. – Т. 1. – №. 2. – С. 111-115.

